

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2013

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

ARDLEIBHÉAL

STAMPA AN IONAIID

DÉ CÉADAOIN, 5 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 4.30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

Roinn A Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich** gceist ar bith a fhreagairt.
Tá **6** marc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.

Roinn B Tá **cúig** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1** agus **dhá cheist** ar bith eile a fhreagairt.
Tá **80** marc ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50** marc an ceann ag gabháil leis na **Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Roinn C Tá **trí** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **ceist amháin** ar ábhar rognach a fhreagairt,
ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b)** nó **cuid (c)**.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.
Tá **80** marc an ceann ag gabháil leis na hábhair rognacha **1** agus **3**.
Tá **40** marc ag gabháil le hábhar rognach **2**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair **deich** gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Comhlánaigh an tábla thíos maidir leis na feidhmeanna bitheolaíocha atá ag próitéin. (6)

Cineál	Feidhm
Próitéiní struchtúracha	
Próitéiní gníomhacha fiseolaíocha	
Próitéiní cothaitheacha	

2. Maidir le lipídí, mínigh **gach** ceann de na téarmaí seo a leanas: (6)

Bréine ocsaídiúcháin _____

Bréine hidrealaíoch _____

3. Tarlaíonn na riochtaí atá liostaithe thíos de thoradh easpa vitimíní ar leith sa réim bia. Ainmnigh an vitimín i **ngach** cás. (6)

Riochtaí	Vitimín
Daille oíche	
Raicíteas	
Drochthéachtadh fola	
Ainéime	
Beri-beri	
Fabhtanna néarfheadáin	

4. Ainmnigh **trí** chineál plúir agus mol úsáid do gach ceann díobh sa chócaireacht. (6)

Cineál plúir	Úsáid sa chócaireacht

5. Déan idirdhealú idir na leatháin déiríochta seo a leanas agus tabhair sampla **amháin** de gach ceann díobh. (6)

Leatháin bheagmhéathrais _____

Sampla _____

Leatháin feidhmiúla déiríochta _____

Sampla _____

6. Comhlánaigh an tábla thíos maidir le héilliú bia. (6)

An tábhar éillithe	Conas a tharlaíonn an t-éilliú	An tionchar a d'fhéadfadh a bheith aige ar an gcorp
Lotnaidicídí		
Iarmhar miotal		

7. Mínigh **gach** ceann díobh seo a leanas i dtaca le reo de: (6)

Mear-reo _____

Reo mall _____

8. Déan idirdhealú idir **gach** ceann de na miocrorgánaigh seo a leanas: (6)

Miocrorgánaigh aeróbacha _____

Miocrorgánaigh anaeróbacha _____

Miocrorgánaigh ilacmhainneacha _____

9. Luaigh an fheidhm atá ag **gach** ceann de na páirteanna seo a leanas de chuisneoir: (6)

Comhbhrúiteoir _____

Comhdhlúthadán _____

Galaitheoir _____

10. Tabhair breac-chuntas ar an ról atá ag **gach** ceann d'eagraíochtaí na dtomhaltóirí atá ainmnithe thíos. (6)

Comhlachas Tomhaltóirí na hÉireann (CAI) _____

Údarás Caighdeáin Fógraíochta na hÉireann (ASAI) _____

11. Mínigh an fheidhm atá ag **dhá** cheann ar bith de na comhábhair seo a leanas de ghlantaigh fabraice: (6)

Dromchlaghníomhaithe _____

Einsímí _____

Fluaraisigh _____

12. Maidir le buiséadú teaghlaigh, mínigh caiteachas riachtanach agus caiteachas lánroghnach. Tabhair sampla **amháin** de gach ceann díobh. (6)

Caiteachas riachtanach _____

Sampla _____

Caiteachas lánroghnach _____

Sampla _____

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

1. Déantar daoine a spreagadh i dtreoirlínte na hÉireann maidir le hitheachán sláintiúil le héagsúlacht bia a ithe bunaithe ar *Phirimid an Bhia*. Léirítear thíos sonraí as suirbhé a thaispeánann céatadán na bhfreagróirí a itheann líon na riar laethúil a mholtar ó gach seilf de *Phirimid an Bhia* (1998 agus 2007).

(SLAN 2007: *Suirbhé ar Stíleanna Maireachtála, ar Dhearcthaí agus ar an gCothú in Éirinn. Nósanna Cothaithe Dhaonra na hÉireann, An Roinn Sláinte agus Leanaí*)

	1998 %	2007 %
Gránaigh, arán agus prátaí (6+ riar laethúil)	40	26
Torthaí agus glasraí (4+ riar laethúil)	56	65
Táirgí bainne, cáise agus iógairt (3 riar laethúil)	22	20
Feoil, iasc, éineoil agus roghanna eile (2 riar laethúil)	36	39
An tseilf bharr: bia ina bhfuil mórán saille, siúcra nó salainn (níos lú ná 3 riar laethúla)	14	14

- (a) Maidir leis an eolas atá curtha ar fáil sa chairt, déan trácht **agus** mionphlé ar chéatadán na bhfreagróirí a itheann líon na riar laethúil a mholtar ó gach seilf de *Phirimid an Bhia*. (24)
- (b) Luaigh na príomhthosca atá ag cur leis an murtall a bheith forleathan in Éirinn **agus** tabhair cuntas orthu. (16)
- (c) Tabhair breac-chuntas ar an tábhacht a bhaineann le haigéid shailleacha sa réim bia. (8)
- (d) Déan cur síos ar struchtúr **gach** ceann díobh seo a leanas:
 - aigéid chis-sailleacha
 - aigéid thras-sailleacha
 - aigéid shailleacha óimige 3. (12)
- (e) Déan plé ar an gcaoi a gcuidíonn lipéadú bia le tomhaltóirí chun roghanna eolacha i leith bia a dhéanamh. (20)

2. **‘Ó tá tús áite tugtha d’athrú réim bia an daonra tá gá le tuiscint níos fearr ar na tosca a mbíonn tionchar acu ar roghanna bia.’** *(An Chomhairle Eorpach um Fhaisnéis Bia)*
- (a) Déan plé ar an tábhacht a bhaineann le feasacht aeistéitiúil maidir le bia a roghnú agus a chur i láthair. **(12)**
- (b) (i) Luaigh, agus samplaí á dtabhairt agat, cathain a úsáidtear tástálacha anailís chéadfach i dtionscal an bhia.
- (ii) Ainmnigh **trí** phríomhchatagóir de thástálacha anailís chéadfach agus luaigh príomhaidhm na dtástálacha i ngach catagóir díobh. **(26)**
- (c) Luaigh na fáthanna ar féidir oidis a mhionathrú / a chur in oiriúint. **(12)**
3. **Tá seilfré táirge ríthábhacht chun caighdeán agus brabúsacht an táirge a dhearbhu.**
- (a) Déan plé ar na cúiseanna a bhaineann le milleadh bia ó thaobh gníomhú einsímí de. **(15)**
- (b) Ainmnigh cineál **amháin** baictéir a bhíonn ina chúis le nimhiú bia agus tabhair sonraí faoi. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- na coinníollacha atá riachtanach chun é a fhás
 - an fhoirse
 - atáirgeadh / fás na mbaictéar
 - bianna ardriosca. **(20)**
- (c) Déan measúnú ar an ionradaíocht mar mhodh le bia a leasú. **(15)**

4. **D'fhéadfaí an bhainistíocht a shainmhíniú mar phleanáil agus cur i bhfeidhm acmhainní chun éilimh a shásamh.**

- (a) Déan plé ar **cheithre** thoise a bhféadfadh tionchar a bheith acu ar bhainistíocht acmhainní an teaghlaigh. (20)
- (b) Toghadh tú mar chathaoirleach ar choiste shearmanas dheireadh na scoilbhliana. Bain úsáid as creat na bainistíochta (ionchuir, tréchuir agus aschuir) agus leag amach an plean don ócáid. (18)
- (c) Tabhair cuntas ar an tábhacht a bhaineann leis an gcinnteoireacht i mbainistíocht acmhainní an teaghlaigh. (12)

5. **Is ionad tábhachtach é an teaghlach ina múnlaítear iompraíocht agus dearcthaí i dtaca leis an tsláinte de.**

- (a) Míniú na téarmaí socheolaíochta seo a leanas:
- cultúr
 - noirm
 - luachanna
 - ról. (12)
- (b) Déan plé ar na hathruithe sóisialta, eacnamaíochta agus teicneolaíochta a théann i bhfeidhm ar theaghlaigh in Éirinn sa lá atá inniu ann. (24)
- (c) Déan trácht ar an gcosaint a chuirtear ar fáil do leanaí faoi dhlí an teaghlaigh in Éirinn faoi láthair. Déan tagairt do **dhá** acht. (14)

Roinn C

Freagair ceist roghnach amháin as an roinn seo.

Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 1(a) agus 1(b) nó 1(c) a fhreagairt.

- 1.(a) **Foirgnimh a thógtar faoin tuath, athraíonn siad an tírdhreach ó bhun agus bíonn tionchar an-mhór acu air mar is orthu a thiteann an tsúil.**
- (i) Tabhair breac-chuntas ar fhorbairt stairiúil na stíleanna tithíochta in Éirinn ón naoú haois déag go dtí an lá atá inniu ann. (20)
- (ii) Tabhair cuntas ar shainriachtanais tithíochta na ngrúpaí seo a leanas:
- teaghlaigh
 - daoine aonair
 - daoine aosta. (18)
- (iii) Déan measúnú ar leorgacht an tsoláthair tithe sóisialta in Éirinn. (12)

agus

- 1.(b) (i) Mínigh an bunphrionsabal a bhaineann le cineál amháin soilse atá tíosach ó thaobh fuinnimh de. (12)
- (ii) Tabhair sonraí trí fhorbairt nua-aimseartha i dteicneolaíocht na soilse. (18)

nó

- 1.(c) **Tá sé tábhachtach an t-urlár ceart a roghnú do do theach nó do do ghnó. Ní mór dó an stíl mhaireachtála / na riachtanais ghnó atá agat a shásamh agus ní mór dó a bheith solúbtha agus marthanach go leor le caitheamh an tsaoil laethúil a sheasamh.**
- (i) Mínigh gach ceann díobh seo a leanas:
- urláir sholadacha
 - urláir chrochta. (12)
- (ii) Ainmnigh urlár leathchrua amháin agus urlár bog amháin a mholfá do sheomra suí teaghlaigh **agus** déan cur síos orthu. Luaigh an príomhbhuntaíste **agus** an príomh-mhíbhuntaíste a bhaineann le gach ceann díobh. (18)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 2(a) agus 2(b) nó 2(c) a fhreagairt.

- 2.(a) Doras imrothlach is ea cúrsaí faisin. Athraíonn treochtaí leis na séasúir agus déantar stíleanna a athbheochan agus a athchóiriú gan stad.
- (i) Déan measúnú ar na treochtaí faisin reatha sna héadaí neamhfhoirmiúla. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- dath agus patrún
 - líne / cruth
 - oiriúintí. (12)
- (ii) Déan cur síos, le cúnamh léaráide, ar mhodh **amháin** le jions deinime a oiriúnú le go mbeadh cuma shainiúil orthu. (7)
- (iii) Déan measúnú ar dhearadh na jions oiriúnaithe agus tú ag tagairt don fheidhm agus don tarraingt aeistéitiúil. (6)

agus

- 2.(b) Scríobh próifil d'fhabraic **amháin** a dhéantar as snáithíní monaraithe. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- ainm na fabraice
 - táirgeadh snáithín
 - airíonna na fabraice
 - tástáil aitheantais snáithín. (15)

nó

- 2.(c) Is minic a mheastar faoina luach an méid a chuireann tionscal an fhaisin leis an ngeilleagar.
- (i) Mol conas a d'fhéadfaí tionscal faisin na hÉireann a chur chun cinn ionas go dtabharfaí aitheantas níos leithne dó. (6)
- (ii) Pléigh, agus samplaí á dtabhairt agat, na cúiseanna a bhfuil an t-éileamh ar ceardaíocht teicstíle ag dul i méid. (9)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar rognach seo 3(a) agus 3(b) nó 3(c) a fhreagairt.

- 3.(a) Sa saol dian atá ann faoi láthair, ina bhfuil an difhostaíocht ard agus agóidí ar na sráideanna ag díriú airde ar dheacrachtaí crua eacnamaíochta an lae inniu, tuigtear do dhaoine go bhfuil an t-am thart nuair a d'fhéadfaí a bheith ag súil le fostaíocht sheasta agus poist a raibh sochair mhaithe ag dul leo.
- (i) Déan idirdhealú idir obair le pá agus obair gan phá. (10)
- (ii) Déan plé ar an tionchar a bhíonn ag na hathruithe sóisialta, eacnamaíochta agus teicneolaíochta ar phatrúin na hoibre, agus ar an obair atá ar fáil in Éirinn. (25)
- (iii) Luaigh na tosca a mbíonn tionchar acu ar dhearcadh duine ar an obair agus déan mionphlé orthu. (15)

agus

- 3.(b) (i) Déan plé ar fhorleithne agus ar dháileadh na bochtaineachta in Éirinn sa lá atá inniu ann. (20)
- (ii) Ainmnigh agus tabhair sonraí beart amháin sa reachtaíocht chun deireadh a chur leis an mbochtaineacht in Éirinn. (10)

nó

- 3.(c) Ó thaobh na mbunscoileanna de, rinneadh a lán plé faoi phatrún na pátrúnachta atá ag na sainchreidimh reiligiúnacha ar na scoileanna ó oidhreacht agus faoi chearta na saoránach i sochaí nua-aimseartha na hÉireann a bhfuil níos mó éagsúlachta ann ó thaobh cultúir agus reiligiúin de.

(An Fóram um Pátrúnacht agus Iolrachas in Earnáil an Oideachais Bhunleibhéil, Tuarascáil Ghrúpa Comhairleach an Fhórait, 2012)

Déan plé ar an mbunoideachas in Éirinn.

Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- roghanna / na cineálacha bunscoile
- an curaclam a chuirtear ar fáil
- tacaíochtaí / acmhainní oideachais
- an soláthar do dhaltaí a bhfuil riachtanais speisialta acu. (30)

Leathanach Bán